
Sosial kompetanse i pensumlitteraturen

«Hvordan blir begrepet sosial kompetanse belyst i pensumlitteraturen ved kunnskapsområde Barns, utvikling, lek og læring?»

Petter Roen Landvik

[Kandidatnummer: 605]

Bacheloroppgave

[BNBAC3900]

Trondheim, april 2021

Bacheloroppgaven er et selvstendig studentarbeid gjennomført ved Dronning Mauds Minne Høgskole for Barnehagelærerutdanning og er godkjent som en del av barnehagelærerutdanningen. Under utarbeidelse av oppgaven har studenten fått veiledning ved DMMH.

DronningMaudsMinne
HØGSKOLE FOR BARNEHAGELÆRERUTDANNING

Innhold:

1. Introduksjon	Side 3
1.1 Valg av problemstilling	Side 4
1.2 Begrepsavklaring	Side 4 - 5
2. Metode: Litteraturstudie	Side 5 - 6
2.1 Valg av database(r) og søkeord	Side 6 - 7
2.2 Inklusjons- og eksklusjonskriterier	Side 7 - 9
2.3 Søkestrategi og søkeprosess	Side 9 -12
2.4 Kildenes validitet og reliabilitet	Side 12 - 14
3. Resultater	Side 14
3.1 Utvikling, lek og læring i barnehagen – forskning og praksis	Side 14 - 18
3.2 Du og jeg og vi to! Om å fremme barns sosiale kompetanse	Side 18 - 22
4. Diskusjon	Side 22 - 25
5. Avslutning/konklusjon	Side 26 - 27
6. Litteraturliste	Side 28
7. Vedlegg	Side 29

1. Introduksjon:

I denne oppgaven ønsker jeg å undersøke hvordan begrepet sosial kompetanse blir belyst i pensumlitteraturen ved kunnskapsområde Barns utvikling, lek og læring i barnehagelærerutdanningen. Den personlige motivasjonen for å skrive denne oppgaven baseres på at jeg syntes det hadde vært interessant å se til hvilken grad begrepet sosial kompetanse blir presentert for barnehagelærerstudenter, samt hvordan det blir belyst. Gjennom egen praksis ved første studieår ved Dronning Mauds Minne fikk jeg selv oppleve barn som av ulike årsaker ikke alltid lyktes i å etablere seg i leken med andre barn, og som derfor ble gående mye rundt alene. Dette fikk meg til å reflektere over dette, og også om det var jeg kunne gjøre for å hjelpe dette barnet. Gjennom undervisning ved første studieår ble begrepet sosial kompetanse løftet frem, et begrep som kunne forklare en del av de observasjonene jeg gjorde meg i praksis. Her var det en tydelig kobling mellom teori og praksis som jeg fant fascinerende, og dette er også utgangspunktet for denne bacheloroppgaven. For hvordan blir sosial kompetanse belyst ovenfor studentene i kunnskapsområdet Barns utvikling, lek og læring?

I henhold til veileder som er hentet ifra Udirs sider så omfatter sosial kompetanse ferdigheter og egenskaper som barn tilegner seg gjennom sosialt samspill i sitt oppvekstmiljø (Udir, 2018). Bakgrunnen for valg av tema ligger i en praksiserfaring jeg gjorde meg ved første studieår ved Dronning Mauds Minne. Dette var mitt første møte med barnehagen som voksen, hvor jeg fikk erfare at det var enkelte barn som virket som å finne det vanskelig med å finne seg til rette i leken, og at det ofte kunne ende i diskusjon og krancling. Her fikk jeg blant annet se et barn som ofte tok mye styring i leken og overstyrte en del andre barn, noe de andre barna protesterte på. Dette fikk meg til å tenke, for et det noen tiltak barnehagelæreren eller øvrig personell kan gjøre for å hjelpe dette barnet i leken slik at vedkommende unngår slike situasjoner i fremtiden. Ingunn Størksen skriver følgende i læreboka «*Utvikling, lek og læring – forskning og praksis*»: «ofte kan vi se stolthet hos barnet når det har fått sin egen venn i barnehagen.» (Størksen, 2018, s.90). Her blir viktigheten av vennskap hos barnet løftet frem som noe viktig. Et slikt sitat kan også knyttes opp imot Rammeplanen for barnehagen, hvor sosial kompetanse hos barn blir løftet frem som en forutsetning for å fungere godt sammen (Kunnskapsdepartementet, 2018, s.19). Denne forutsetningen baserer seg på kunnskaper og holdninger som blir til gjennom sosialt samspill.

1.1 Valg av problemstilling

Problemstillingen for denne bacheloroppgaven er som følger «*Hvordan blir begrepet sosial kompetanse belyst i pensumlitteraturen ved kunnskapsområde Barns, utvikling, lek og læring?*». Denne problemstillingen tar utgangspunkt i pensumlitteratur for kunnskapsområdet Barns utvikling, lek og læring, hvor datautvalget består av kapitler ifra to lærebøker. For å besvare problemstillingen ønsker jeg å analysere disse kapitlene, før de sammenlignes for å avdekke eventuelle likheter eller ulikheter ved hvordan begrepet sosial kompetanse belyses.

1.2 Begrepsavklaring

Sosial kompetanse:

Ifølge Nordahl, referert i Størksen (2018, s. 143) så innebærer sosial kompetanse å ha kontroll over egne ønsker og impulser, for på denne måten å kunne ta hensyn til andre. Denne kontrollen uttrykkes først og fremst gjennom handling, som for eksempel gjennom leken. Barns sosiale kompetanse baserer seg også på flere sosiale ferdigheter som vil påvirke deres interaksjon med andre barn og voksne. Noen eksempler på slike ferdigheter vil være selvhverdelse, empati og prososial atferd (Udir, 2018). Barns sosiale kompetanse er altså en sammensetning av flere mindre ferdigheter som barnet burde besitte for at han eller hun skal lykkes i samspillet med andre barn og voksne. I barnehagen foregår samspillet med andre barn gjennom leken, en viktig arena for barns læring og utvikling. Sosial kompetanse hos barn sørger også for balanse i barnegruppa, hvor hvert enkelt barn evner å se seg selv i møte med de andre barna og situasjonen han eller hun står ovenfor (Størksen, 2013).

I veilederen for forebyggende arbeid mot mobbing står det skrevet at barns evne til å etablere vennskap i stor grad avhenger av deres sosiale kompetanse, altså barnets mulighet til å vise blant annet empati og selvhverdelse. Barnets evne til å knytte vennskap og gode relasjoner til de rundt seg er viktig, da barnet videreutvikler sin sosiale kompetanse som han eller hun trenger i møte med mennesker også utenfor barnehagen (Udir, 2018). Her skildres det hvordan barnet trenger å få knyttet gode relasjoner i møte med varierte situasjoner slik at deres sosiale evner blir testet og utviklet. Gjennom varierte sosiale opplevelser får barnet oppleve hvordan han eller hennes deltakelse i det sosiale samspillet har en påvirkningskraft, og barnet får også erfare hva som er greit og ikke i møte med andre. Som beskrevet tidligere så er det her barnehagepersonalets rolle blir viktig, hvor en assistent eller barnehagelærer må kunne legge til rette for gode, sosiale spillmønstre.

Kunnskapsområdet Barns utvikling, lek og læring:

Kunnskapsområdet Barns utvikling, lek og læring skal i henhold til Forskrift om rammeplan for barnehagelærerutdanning undervises i løpet av de to første årene av barnehagelærerutdanningen (Forskrift om rammeplan for barnehagelærerutdanning, 2016, § 3). Denne forskriften sier noe om hva barnehagelærerstudenten skal sitte igjen med av kunnskaper og ferdigheter etter endt barnehagelærerutdanning. Forslaget for hva kunnskapsområdet skal inneholde er å finne i den Nasjonale retningslinjer for barnehagelærerutdanningen, hvor det står at kunnskapsområde skal *«bidra til den faglige innsikt som er nødvendig for å kunne arbeide pedagogisk med lek, læring, omsorg og danning i et mangfoldig samfunn.»* (UHR-Lærerutdanning, 2018). Gjennom dette sitatet blir det gjort rede for hvordan kunnskapsområdets innhold skal bygge på de samme retningslinjene ved alle barnehagelærerutdanninger i Norge i dag. Kunnskapsområdet handler om å gi studentene ferdigheter og kunnskaper til å kunne legge til rette for læring, lek og dannelsesprosesser som en del av barnas hverdag i barnehagen. Kunnskapsområdet skal gi studenten bevissthet rundt egen profesjonsrolle, slik at de kan legge til rette for prosesser som fremmer barns utvikling, lek og læring. Studenten skal igjennom kunnskapsområdet ha kunnskap om aktuell forskning og teorier om barns lek og utvikling (UHR-Lærerutdanning, 2018). Sosial kompetanse er en del av barns utvikling, hvor barnet tilegner seg ferdigheter som til sammen utgjør en del av deres totale sosiale kompetanse.

2. Metode: Litteraturstudie

I dette kapitlet skal det redegjøres for de metodiske valgene som har blitt gjort for å frembringe relevant datamateriale. Det skal også redegjøres for de kravene som ble stilt til litteraturen i form av inklusjons- og eksklusjonskriterier, samt en redegjørelse av søkeprosessen som ble gjort.. En metode kan forstås som en valgt vei mot et mål, hvor fremgangsmåten brukes bevisst for å tilegne seg et sett kunnskaper, hvor denne kunnskapen kan analyseres i etterkant (Johannessen, Tufte & Christoffersen, 2016, s. 25). Metode er med andre ord måten kunnskap prosesseres og formuleres om til en fagtekst. Som følge av at jeg ønsket å analysere pensumlitteratur ble litteraturstudie et naturlig valg av metode for denne oppgaven. En litteraturstudie kjennetegnes ved at det er litteratur som allerede er skrevet som blir studert (Støren, 2018, s.16). En litteraturstudie skaper på denne måten ingen ny kunnskap. Materialet for en litteraturstudie er allerede eksisterende kunnskap, som blir hentet frem ved hjelp av relevante søkeord i relevante databaser (2018, s. 37).

Denne litteraturstudien baserer seg på en kvalitativ metode. Hvor en kvantitativ metode baserer seg en større mengde data, fokuseres det i en kvalitativ metode på meninger og synspunkter som ikke kan måles i tall (Johannessen, Tufte & Christoffersen, 2016, s. 36). Det kunne naturligvis vært interessant og gjennomført en kvantitativ studie hvor et større antall pensumlitteratur ble belyst, men som følge av at det er ønskelig å gå mer i dybden på litteraturen som analyseres ble kvalitativ metode valgt for denne litteraturstudien. Gjennom en litteraturstudie blir den vitenskapen som blir samlet inn systematisert og sammenfattet i lys av en problemstilling, slik at relevant informasjon blir tydelig presentert for leseren. Denne litteraturstudien skal følge IMRaD-strukturen i sin oppbygning. IMRaD-strukturen bygger på et sett med grunnleggende spørsmål som oppgaven skal kunne besvare (Støren, 2013, s.15). IMRaD er forkortelser for følgende: Innledning (**I**), metode (**M**), resultat (**R**), og (**a**) diskusjon (**D**). Dataene for denne oppgaven blir til gjennom søk å relevante databaser.

2.1 Valg av database(r) og søkeord

For å finne frem til relevant litteratur må det bestemmes hvilke søkemotorer som er mest hensiktsmessig å bruke. I henhold til oppgavens problemstilling ønsker jeg å finne ut av hvordan sosial kompetanse blir belyst i kunnskapsområdet Barns utvikling, lek og lærings pensumlitteratur. Dette kunnskapsområdet undervises som en del av barnehagelærerutdanningen ved flere universiteter og høyskoler i Norge i dag, hvilket gjør at en mer altomfattende søkemotor som Google blir relevant. I tillegg har Bibsys og Leganto blitt brukt for å finne relevant pensumlitteratur, samt NSD for statistikk over antall barnehagelærerstudenter ved de ulike utdanningsinstitusjonene. De søkemotorene som har blitt benyttet er da som følger:

Google – Amerikansk teknologiselskap som driver flere internettjenester, deriblant nettsøk.

NSD – Norsk senter for forskningsdata – Nasjonalt arkiv i Norge for forskningsdata.

Bibsys - Leverandør av bibliotekttjenester innen høgskole- og universitetssektoren.

Leganto – Et nettbasert verktøy for studenter, bibliotekarer og forelesere som er tilknyttet søketjenesten Oria. Inneholder pensumlister ifra flere utdanningsinstitusjoner.

Som følge av at barnehagelærerutdanning i dag tilbys ved antatt flere skoler i Norge var Google en hensiktsmessig søkemotor å benytte seg av, da den gir tilgang til såpass mye data. Google er en søkemotor som inneholder mye informasjon. Dette kan by på utfordringer i en søkeprosess uten riktig søkeord. Det ble i søkeprosessen forsøkt med søkeord som *Barns, utvikling, lek og læring* (1 020 000 treff) og *barnehagelærerutdanning* (141 000 treff). Disse søkeordene resulterte i altfor mange treff, og ble derfor ikke brukt.

Som det ble gjort rede for tidligere så er kunnskapsområdet en del av barnehagelærerutdanningen i Norge (Forskrift om rammeplan for barnehagelærerutdanning, 2016, § 3), hvilket vil gjøre det hensiktsmessig å finne antall utdanningsinstitusjoner som tilbyr utdanningen i Norge i dag. På bakgrunn av dette ble følgende søkeord skrevet inn i Google: *Hvor mange utdanningsinstitusjoner tilbyr barnehagelærerutdanning*. Dette ga 23 700 treff, hvor første treff var ved utdanning.no. Ved å klikke inn på denne siden ble det bekreftet at det var 19 registrerte skoler som tilbyr studiet i Norge. Ifra denne nettsiden var det også link til hver enkelt utdanningsinstitusjons nettside, hvor jeg gjennom studiets oppbygning kunne navigere meg frem til kunnskapsområdet Barns utvikling, lek og læring med studiestart 2020. For å finne relevant pensumlitteratur ble Bibsys og Leganto benyttet. Dette er nettbaserte verktøy som gir tilgang til blant annet pensumlister ved de ulike utdanningsinstitusjoner i Norge. Bibsys og Leganto ble begge aksessert gjennom de ulike utdanningsinstitusjonenes sider. Da det gjennom de ulike utdanningsinstitusjonenes nettsider var en direktelenke til kunnskapsrådets pensumlitteratur ble det ikke benyttet noen søkeord for å finne frem til pensumlistene. For å avgrense og finne frem til relevant pensumlitteratur ble det også benyttet inklusjons- og eksklusjonskriterier.

2.2 Inklusjons- og eksklusjonskriterier:

I en litteraturstudie systematiseres kunnskap (Støren, 2018, s.17) på bakgrunn av hva oppgavens problemstilling ønsker å finne svar på. Gjennom søkemotorer og søkeord begrenses mengden litteratur, men det vil også være nødvendig med enkelte inklusjons- og eksklusjonskriterier for å avgrense søket ytterligere. Dette er krav som oppgaveforfatteren stiller til litteraturen (2018, s.37), og vil sørge for at søket avgrenses ytterligere i henhold til det problemstillingen ønsker å finne svar på. For å finne mest mulig relevant litteratur har det blitt valgt ut noen inklusjons- og eksklusjonskriterier som må oppfylles for å være relevant.

Inklusjonskriterier:

- Pensumlitteratur ved kompetanseområdet Barns utvikling, lek og læring
- Litteraturen må være ifra barnehagelærerutdanning med studiestart 2020
- Litteraturen må være ifra første studieår
- Litteraturen må være ifra bachelor barnehagelærerutdanning
- Litteraturen omhandler sosial kompetanse

Eksklusjonskriterier

- Ønsker å hente pensumlitteratur ifra de største utdanningsinstitusjonene, hvor antall studenter overstiger et tusen.
- Pensumlitteratur som omhandler begrepet sosial utvikling

Både inklusjons- og eksklusjonskriterier er benyttet for å frembringe relevant data for denne oppgaven. Disse kriteriene er benyttet for å enklere kunne skille bort irrelevant data, i dette tilfellet data som ikke vil kunne være med å belyse oppgavens problemstilling. De inklusjonskriteriene som står listet ovenfor å kriterier som har blitt benyttet for å enklere finne relevant pensumlitteratur, og ble benyttet parallelt med søkeordene for å avgrense og systematisere den litteraturen som ble funnet. På denne måten stilles det krav til litteraturen (Støren, 2018, s.39), hvor dataene som oppfyller kravene vil være relevante. Som følge av at søket som ble gjort i søkemotoren Google ga en tydelig oversikt over antall utdanningsinstitusjoner som tilbyr barnehagelærerutdanning, har inklusjonskriteriene blitt benyttet for å finne relevante fag og pensumlister ved de ulike utdanningsinstitusjonenes nettsider.

Oppgavens problemstilling lyder som følger; «*Hvordan blir begrepet sosial kompetanse belyst i pensumlitteraturen ved kunnskapsområde Barns, utvikling, lek og læring?*». På bakgrunn av dette ble første inklusjonskriterium at litteraturen var hentet ifra bachelor barnehagelærerutdanning. Dette kriteriet var behjelpelig da enkelte studiesteder tilbyr barnehagelærerutdanning med fordypning i ulike fag. På grunn av dette inklusjonskriteriet var det er barnehagelærer bachelor som er ønskelig å se nærmere på, hvilket gjorde at andre utdanningsløp ble valgt bort. Videre var det et kriterium at litteraturen var pensum ved kunnskapsområdet Barns utvikling, lek og læring. Dette hjalp i søkeprosessen da andre kunnskapsområder kunne ekskluderes, og mengden pensumlister som måtte undersøkes ble færre.

Videre må litteraturen være pensumlitteratur ifra barnehagelærerutdanning med studiestart 2020. Dette begrunnes av to årsaker, muligheten for å finne forskning som er mest mulig relevant for dagens barnehagelærerstudenter, samt at eldre pensumlister falt bort. Litteraturen må også være hentet ifra første studieår, dette forutsetter at kompetanseområdet Barns utvikling, lek og læring undervises ved første studieår. Dette kriteriet baserer seg på den praksiserfaringen som ble gjort rede for å kapittel 1 av denne oppgaven, da det er ønskelig å se hvordan dette begrepet blir belyst så tidlig i studieløpet. Videre må den pensumlitteraturen jeg finner frem til å omhandle sosial kompetanse, da dette er viktig for å kunne besvare oppgavens problemstilling. Dette kriteriet ble gjeldende når relevant litteratur ifra pensumlistene skal innhentes, hvor sosial kompetanse må redegjøres for i pensumlitteraturen.

Eksklusjonskriterier er i likhet med inklusjonskriterier med på å avgrense søket (Støren, 2018, s. 37). Som eksklusjonskriterium har sosial utvikling blitt valgt. Dette blir omtalt sammen med sosial kompetanse, men hvor sosial kompetanse er konkrete tillærte ferdigheter som barnet henter ifra miljøet rundt seg, er sosial utvikling et overordnet begrep som ser på barnets sosiale modning over tid (Størksen, 2018, s.83). Disse begrepene er svært like i sin betydning, og sosial utvikling blir derfor et ekskluderingskriterium. Det vil derfor være hensiktsmessig å skille ut litteraturen som omhandler sosial utvikling, slik at mest mulig av litteraturen er relevant for å besvare oppgavens problemstilling. Det siste eksklusjonskriteriet for denne oppgaven er at utdanningsinstitusjoner med under et tusen studenter ved studiestart 2020 blir valgt bort. Dette eksklusjonskriteriet ble valgt da det var ønskelig å finne pensumlitteratur som vil omfatte flest mulig studenter samtidig. I neste avsnitt ønsker jeg å gjøre rede for hvordan jeg gikk frem for å samle inn dataene for denne oppgaven, før jeg redegjør for dataenes validitet og reliabilitet. Her vil jeg også kommentere på hva som kunne blitt gjort annerledes.

2.3 Søkestrategi og søkeprosess

På bakgrunn av de inklusjons- og eksklusjonskriterier som nå er gjort rede for er det hensiktsmessig å redegjøre for oppgavens søkestrategi og søkeprosess. I forkant av søkeprosessen var det nødvendig å redegjøre for antallet skoler som tilbyr barnehagelærerutdanning (bachelor) i Norge i dag. For å finne ut av dette ble det i søkemotoren Google skrevet inn følgende søkeord: *Hvor mange utdanningsinstitusjoner tilbyr barnehagelærerutdanning.*

Dette ga et treff på studievalg.no, Norges største studiesøk for høyere utdanning, hvor det ble oppgitt at det er i alt 19 registrerte skoler som tilbyr bachelorutdanning barnehagelærer i Norge (Studievalg, 2021). I henhold til oppgavens problemstilling ønsker jeg å finne svar på hvordan pensumlitteraturen i kunnskapsområdet Barns utvikling, lek og læring belyser begrepet sosial kompetanse. Dette førte til en søkestrategi som så slik ut:

Søkestrategi:

Gjennom nettsiden Studievalg.no ble det klart at det er 19 registrerte skoler som tilbyr studiet barnehagelærerutdanning (bachelor). Disse er som følger:

Høgskolen i Østfold - Halden
Dronning Mauds Minne Høgskole
Høgskulen i Volda
Høgskulen på Vestlandet – Bergen
Høgskulen på Vestlandet – Sogndal
Høgskulen på Vestlandet – Stord
NLA Høgskolen Bergen
Nord Universitet Bodø
Nord Universitet Levanger
OsloMet
UiT Norges arktiske universitet - Tromsø
Universitetet i Agder – Campus Grimstad
Universitetet i Agder – Campus Kristiansand
Universitetet i Stavanger
Universitetet i Sørøst-Norge, Campus Drammen
Universitetet i Sørøst-Norge, Campus Notodden
Universitetet i Sørøst-Norge, Campus Porsgrunn
Universitetet i Sørøst-Norge, Campus Vestfold

Treff: 19

Som det kommer frem i et av oppgavens eksklusjonskriterier så er det ønskelig å ekskludere de mindre utdanningsinstitusjonene som tilbyr barnehagelærerutdanning. Som følge av dette måtte også de utdanningsinstitusjonene som hadde mindre enn 1000 studenter ved studiestart 2020 ekskluderes. Statistikken over størrelsen på de ulike barnehagelærerutdanningene i 2020 ble aksessert via Norsk senter for forskningsdata (NSD, 2021).

Denne statistikken fins også som vedlegg til denne bacheloroppgaven, se side 29. Denne eksklusjonen blir gjort på bakgrunn av at det vil være interessant å se hvordan sosial kompetanse blir belyst ved de største utdanningsinstitusjonene, hvor pensumlitteraturen som blir belyst har nådd flest antall samlede barnehagelærerstudenter.

Videre er det viktig å presisere at de ulike campusene ved Universitetet i Sørøst – Norge, Universitetet i Agder og Høgskulen på Vestlandet er samlet under sine respektive utdanningsinstitusjoner i statistikken ifra NSD. På bakgrunn av denne statistikken hadde følgende utdanningsinstitusjoner over et tusen studenter ved studiestart 2020:

DMMH – Dronning Mauds Minne Høgskole
Høgskulen på Vestlandet
OsloMet
USN – Universitetet i Sørøst Norge

Treff: 4

Ved disse fire studiestedenes nettsider ble det i henhold til inklusjonskriteriene funnet frem til studieplan over første studieår ved *bachelor barnehagelærerutdanning*, hvor studiestart var 2020. Her ble det klart at kunnskapsområdet Barns utvikling, lek og læring tilbys ved samtlige av de fire utdanningsinstitusjonene. Heretter ble det funnet frem til oversikt over kunnskapsområdet ved hver enkelt utdanningsinstitusjon, hvor jeg fikk tilgang til pensumlister ved samtlige fire utdanningsinstitusjoner (dette inkluderer alle underliggende campus ved Høgskulen på Vestlandet og USN).

Herifra var det ønskelig å finne frem til litteratur som omhandlet sosial kompetanse. Hvor DMMH, OsloMet benytter seg av Bibsys, benytter Høgskulen på Vestlandet og USN seg av Leganto. Det ble innledningsvis forsøkt å skrive inn søkeordene *sosial kompetanse* i henholdsvis Leganto og Bibsys, men dette ga ingen treff. Som følge av dette, ble søkeordet endret til kun *sosial*. Dette søkeordet ga treff på litteratur ved følgende utdanningsinstitusjoner:

DMMH – Dronning Mauds Minne Høgskole
OsloMet

Treff: 2

Et av oppgavens inklusjonskriterier tilsier at litteraturen må omhandle barns sosiale kompetanse. Når søkeordene *sosial kompetanse* ikke ga noen treff, var det nødvendig å forsøke med ordet *sosial* for å øke muligheten for flere treff. Dette var vellykket, da det ble funnet to lærebøker som omhandlet sosial kompetanse; *Utvikling, lek og læring i barnehagen – forskning og praksis* og *Du og jeg og vi to! Om å fremme barns sosiale kompetanse*.

Ved Dronning Mauds Minne var kapittel 4 i *Utvikling, lek og læring i barnehagen – forskning og praksis* en del av kunnskapsrådets pensumlitteratur. Ved pensumlitteraturen hos OsloMet var kapittel 1 og 8 av *Du og jeg og vi to! Om å fremme barns sosiale kompetanse* oppført som pensumlitteratur. Disse kapitlene utgjør oppgavens datamateriale. Her kan det rettes kritikk mot mengden litteratur, men som følge av at dette er en kvalitativ litteraturstudie skal litteraturens innhold analyseres grundig. Dette er altså kildene som skal benyttes for å besvare oppgavens problemstilling, men hvordan er kildenes validitet i henhold til problemstillingen? Og fins det noen kritikk som kan rettes mot kildenes reliabilitet?

2.4 Kildenes validitet og reliabilitet

Hvor validitet sier noe om relevansen de dataene som er samlet har for oppgavens problemstilling, sier reliabiliteten noe om hvor pålitelig kilden faktisk er (Halvorsen, 2008). Når en skal snakke om reliabiliteten til en kilde vil faktorer som utgivelsesår og språk ha en innvirkning.

Validitet:

Når kildenes validitet skal måles handler det om å analysere hvorvidt kildene besvarer det de er tiltenkt å gjøre, i dette tilfelle hvorvidt pensumlitteraturen har mulighet til å besvare eller berike oppgavens problemstilling. Oppgavens problemstilling lyder som følger: «*Hvordan blir begrepet sosial kompetanse belyst i pensumlitteraturen ved kunnskapsområde Barns, utvikling, lek og læring?*» Dette er pensumlitteratur som er blitt hentet inn som datamateriale for denne oppgaven, da på bakgrunn av oppgavens problemstilling samt de eksklusjons- og inklusjonskriteriene det tidligere ble gjort rede for. Som det har blitt gjort rede for tidligere i dette delkapittelet så er alle kapitlene hentet ifra pensumlister for kunnskapsområdet Barns utvikling, lek og læring. Dette styrker validiteten da datamaterialet er hentet ifra kilder som oppgavens problemstilling forutsetter at de skal være hentet ifra. Datamaterialets validitet er på denne måten styrket da litteraturen er pensumlitteratur, men problemstillingen etterlyser også hvordan pensumlitteraturen omtaler begrepet sosial kompetanse.

For at litteraturen skal være valid kreves det at den omhandler sosial kompetanse, hvor hvert enkelt kapitels validitet vil avhenge av dette. Kan datamaterialet som er valgt ut kunne besvare oppgavens problemstilling, og i så fall til hvilken grad? Ønsker først å redegjøre for validiteten til pensumlitteraturen ifra *Utvikling, lek og læring i barnehagen – forskning og praksis*», en lærebok som er en del av kunnskapsområdets pensumlitteratur ved Dronning Mauds Minne.

Pensumlitteraturen er her å finne i et kapittel som også inneholder sosial utvikling. Dette begrepet er i utgangspunktet et eksklusjonskriterium for denne oppgaven, noe som vil svekke kapittelets validitet. Men som det ble påpekt i delkapittel 2.2 så er dette to svært like begreper, hvor forfatteren av det aktuelle kapittelet har valgt å omtale begge begrepene i samme kapittel. Men selv om kun deler av kapittelet kan være med på å besvare oppgavens problemstilling er det fortsatt deler som vil være relevant. Denne litteraturen er hentet frem på bakgrunn av oppgavens inklusjonskriterier, og oppfyller på denne måten kravet om at datamaterialet skal kunne være relevant for å belyse og besvare oppgavens problemstilling. På denne måten er kapittelet som er hentet fra *Utvikling, lek og læring i barnehagen – forskning og praksis* også valid, selv om de delene av kapittelet som omhandler sosial utvikling må ekskluderes. I *Du og jeg og vi to! – Om å fremme barns sosiale kompetanse* er kapittel 1 og 8 en del av kunnskapsområdets pensumlitteratur. Disse kapitlene oppfyller inklusjonskriteriene som ble oppgitt i delkapittel 2.1, hvilket vil styrke de aktuelle kapitlenes validitet. Som det ble gjort rede for i delkapittel 2.3 så er kapitlene hentet ifra OsloMets digitale pensumliste for kunnskapsområdet med studiestart i 2020. Dette styrker kapitlenes validitet opp imot oppgavens problemstilling.

Reliabilitet:

Reliabiliteten sier som kjent noe om hvor pålitelig litteraturen er. Her er det naturlig å rette søkelyset mot læreboka *Du og jeg og vi to! – om å fremme barns sosiale kompetanse*, hvor kapittel 1 og 8 er pensumlitteratur ved kunnskapsområde hos OsloMet. Dette er en lærebok som ble utgitt 2001, hvor det også er denne utgaven som er en del av pensumlitteraturen. Det har skjedd mye innen barnehagesektoren siden 2001, hvor vi så sent som i 2017 fikk en ny Rammeplan for barnehagen, hvilket gjør eldre rammeplaner og dets innhold irrelevant. Det at læreboken er såpass datert svekker også dens reliabilitet, da enkelte deler av informasjonen den formidler vil kunne medføre feil.

På tross av at læreboka er datert, er den fortsatt inkludert som pensumlitteratur ved OsloMet, og oppfyller på denne måten et inklusjonskriterium. Uavhengig av dette er lærebokas utgivelsesdato noe som må tas hensyn til når de aktuelle kapitlene skal analyseres for relevante funn.

3. Resultater

I dette kapittelet av bacheloroppgaven skal det redegjøres for de funnene som ble gjort i datamaterialet for denne oppgaven. Dette datamaterialet består som kjent av totalt tre kapitler som er hentet ifra to lærebøker, hvor de aktuelle kapitlene er pensumlitteratur ved kunnskapsområdet Barns utvikling, lek og læring, da ved henholdsvis DMMH og OsloMet. Hensikten med dette kapittelet er å presentere de funnene som ble gjort i de ulike kapitlene på en grundig måte.

3.1 Utvikling, lek og læring i barnehagen – forskning og praksis

Jeg ønsker først å redegjøre for de funnene som ble gjort i læreboka *Utvikling, lek og læring i barnehagen – forskning og praksis*, en lærebok som er hentet ifra pensumlisten til Barns utvikling, lek og læring ved DMMH. I likhet med *Du og jeg og vi to! Om å fremme barns sosiale kompetanse* så er det kun deler av læreboka som er oppført som pensum ved kunnskapsområdet Barns utvikling, lek og læring.

I kunnskapsrådets pensumliste ifra 2020 er kapittel 4 av denne læreboka oppført som pensumlitteratur, og det er også funnene ifra dette kapittelet det skal redegjøres for. Under analyseprosessen ble viktige funn i form av avsnitt eller setninger fremhevet ved hjelp av en markeringstusj. Dette gjorde det enklere å finne frem til de delene av kapittelet som var relevant når det nå skal redegjøres for funnene som ble gjort. Kapittelet som ble analysert ifra læreboka har overskriften sosial utvikling, og er skrevet av Ingunn Størksen. Som det ble gjort rede for i delkapittel 2.2 av denne oppgaven så er dette et kapittel som omhandler både barns sosiale utvikling og barns sosiale kompetanse. I analysen av dette kapittelet var det i likhet med oppgavens problemstilling barns sosiale kompetanse som var i fokus, og det er funn som omhandlet sosial kompetanse det nå skal redegjøres for. Innledningsvis i kapittelet redegjør Størksen for forskjellen mellom sosial utvikling og sosial kompetanse.

Her blir det påpekt hvordan sosial utvikling beror seg på en naturlig utvikling hos barnet innen det sosiale området, og hvordan sosial kompetanse i større grad beror seg på tillærte ferdigheter ifra miljøet vedkommende vokser opp i under denne utviklingen (Størksen, 2018, s.83). Dette skillet er interessant da det her blir gjort rede for hvordan barns utvikling av sosial kompetanse til dels avhenger av det barnet lærer ifra miljøet rundt seg. Dette er et også et spennende funn sett i lys av oppgavens problemstilling. Her redegjøres det for hvordan barns utvikling av sosial kompetanse vil påvirkes av det oppvekstmiljøet barnet opplever, da også i barnehagen. Her ser vi et eksempel på hvordan barnehagelæreren kan legge til rette for gode og sosiale lek-relasjoner for å styrke barns sosiale kompetanse, noe som vil drøftes senere i oppgaven.

Videre i kapittelet referer Størksen til boka *Undervisning i sosiale ferdigheter. En håndbok* av Stephen N. Elliott og Frank M. Gresham når hun definerer hvilke evner sosial kompetanse beror seg på. Her blir selvhedelse, selvkontroll, empati, det å vise ansvarlighet, samt individets evne til å samarbeide trukket frem (Størksen, 2018, s.81). Videre blir det påpekt hvordan en umoden utvikling av en rekke evner som selvregulering, aggresjonskontroll, språk og emosjonsforståelse hos barnehagebarn kan hindre dem i å opptre på en sosial kompetent måte i flere situasjoner (Størksen, 2018, s.82) Her trekkes det frem flere evner og begreper som Størksen beskriver som viktig for et barn å mestre, og det blir konkretisert for leseren akkurat hva barnet trenger å mestre som en del av sin sosiale kompetanse. Her blir leseren gjort tydelig klar over hva som forventes for at et barn skal utvikle en god sosial kompetanse, hvilket er interessant i henhold til oppgavens problemstilling. Her skildres det tydelige fokusområder som blir fremhevet som viktige sett i lys av begrepet sosial kompetanse. Av de kjernekomponentene som blir trukket frem som viktige for barns sosiale kompetanse blir selvhedelse trukket frem i et eget avsnitt. Om dette gjøres fordi barns selvhedelse er en spesielt sentral del av deres sosiale kompetanse blir ikke spesifisert og vites derfor ikke. Her blir det skrevet at det er viktig for barn å eksponere seg selv og egne interesser i et sosialt felleskap, og ikke bare følge andre barns behov i en sosial kontekst (Størksen, 2018, s. 91). Det blir for leseren beskrevet hvordan alle barns behov må bli sett i en sosial kontekst, hvor barnets evne til å hevde seg selv er viktig for at han eller hun skal utvikle en god sosial kompetanse.

Det at et begrep blir dedikert et eget avsnitt gjør at leseren kan bli mer bevisst på akkurat dette begrepet, noe som vil kunne gjøre at leseren ser dette som særlig viktig. Når Størksen trekker inn disse evnene begrunner hun dette i at sosial kompetanse omfatter summen av disse ferdighetene, ferdigheter som da er tillærte. Dette er et interessant da barns utvikling av sosial kompetanse vil kunne påvirkes av den rollen barnehagelæreren har ovenfor barna og deres samspill, og også hvordan barnehagelæreren må være bevisst på dette. Videre skriver Størksen at barns utvikling av sosial kompetanse ikke utelukkende avhenger av tilknytning til omsorgspersoner som familie eller barnehageansatte, men at den også utvikles og brukes gjennom leken med andre barn (Størksen, 2018, s.81). Her påpekes det at leken er en sentral arena for barns utvikling av sosial kompetanse da barn må regulere og anvende egen atferd i henhold til situasjonen de befinner seg i. Størksen skriver at barns sosiale kompetanse formes og utvikles i leken med andre barn, hvor ulike sosiale evner vil være relevante i ulike situasjoner. En slik kobling vil trekkes frem igjen i diskusjonskapittelet av denne oppgaven.

Gjennom analysen av dette bokkapittelet ble det også tydelig at Størksen gjennom sin formidling vektlegger enkelte evner hos barnet som en viktig del av deres sosiale kompetanse. Det er gjennom blant annet leken at barnet får utviklet sin kompetanse (Størksen, 2018, s.81), og dette blir også presisert ovenfor leseren. Her får leseren et inntrykk av at barns utvikling av sosial kompetanse henger sammen med barns lek med andre barn. Størksen viser også til Rammeplanen for barnehagen i sitt kapittel, hvor det står følgende: «*Sosial kompetanse er en forutsetning for å fungere godt sammen med andre og omfatter ferdigheter, kunnskaper og holdninger som utvikles gjennom sosialt samspill*» (Kunnskapsdepartementet, 2018, s.19). Dette sitatet er hentet ifra Rammeplanen for barnehagen og er gjengitt av Størksen. Her får begrepet sosial kompetanse en konkret relevans i barns barnehagehverdag, og det blir tydelig at dette er et begrep som det skal settes søkelys på i barnehagen. Det at Størksen velger å gjengi rammeplanens betydning av begrepet sosial kompetanse hos barn vil gi leseren et inntrykk av at dette er en viktig del av barns sosiale lek og utvikling. Det at læreboka her referer så konkret til et styringsverktøy er interessant, da dette er noe barnehagelærerstudenten kommer til å måtte håndteres med når vedkommende skal ut i yrket som barnehagelærer. Gjennom egen erfaring ifra første studieår ved DMMH erfarte jeg selv å få fortalt gjentatte ganger hvor viktig rammeplanens innhold er for barnehagens drift, og det at Størksen her trekker inn et direkte sitat ifra rammeplanen understreker dette.

Det at rammeplanen, et styringsverktøy som skal legge føringen for barnehagens drift blir sitert understreker dens relevans for studenten som leser det, hvor sosial kompetanse blir løftet frem som noe viktig for barn. Det å forstå barns sosiale kompetanse blir på denne måten viktig for leseren. Videre i bokkapittelet referer Størksen igjen til Elliot og Gresham, hvor selvregulering igjen blir trukket frem som en av flere kjernekompetanser når det gjelder barns sosiale kompetanse. Selvregulering beskrives som evnen til å styre egen atferd på en viljestyrt og tilpasset måte (Størksen, 2018, s.95). Selvregulering blir i likhet med selvhevdelse dedikert et eget avsnitt. Om dette begrepet er en spesielt viktig del av barns sosiale kompetanse blir i likhet med selvhevdelse ikke presisert av Størksen. Uavhengig av dette skriver Størksen om hvordan selvregulering henger sammen med evnen til å tilpasse seg sosialt, hvor barn må tilpasse og begrense impulsiv atferd i henhold til omgivelsene.

Til nå i dette delkapittelet har det blitt gjort rede for de funnene som har blitt gjort i læreboka *Utvikling, lek og læring i barnehagen – forskning og praksis*, hvor kapittel 4 er en del av kunnskapsrådets pensumlitteratur ifra 2020 ved Dronning Mauds Minne. Det ble tidligere i delkapittelet gjort rede for hvordan kapittelforfatter Størksen ved hjelp av informasjon hentet ifra boka *Undervisning i sosiale ferdigheter. En håndbok* skildret konkrete sosiale evner hos barn som til sammen utgjør deres sosiale kompetanse. Avslutningsvis i kapittelet blir det redegjort for hvilken påvirkning barnehagen har i å fremme denne sosiale kompetanse, da med bakgrunn i disse sosiale evnene (Størksen, 2018, s.100). I dette avsnittet redegjøres det for hvordan barnehageansatte er viktige aktører i barns sosiale miljø, og på den måten kan fremme aktiviteter som styrker barnas sosiale kompetanse. Her redegjøres det mer konkret for hvordan for eksempel en barnehagelærer vil kunne ha en aktiv påvirkningskraft på barns sosiale kompetanse dens utvikling. Som en fremtidig barnehagelærer vil en barnehagelærerstudent som leser dette kunne få et innblikk i hvordan han eller hun aktivt kan bistå barn på dette feltet, hvilket gjør at dette avsnittet også er et relevant funn i henhold til å besvare oppgavens problemstilling. Her blir det gjort rede for hvordan også de voksne aktivt kan hjelpe barn med å utvikle sin sosiale kompetanse gjennom god tilrettelegging

Det blir også gjort rede for hvordan barnehagelærere burde benytte seg av hverdagssituasjoner for å lære barn å gjenkjenne og sette ord på egne følelser (Størksen, 2018, s.100). En slik påstand blir begrunnet i at det å snakke med barn om deres følelser er med på å fremme barnets evne til å forstå andre og også seg selv, en egenskap som vil kunne bidra til å fremme barnas sosiale kompetanse.

Senere i avsnittet blir det gjort rede for hvordan en voksen som setter tydelige grenser, men som samtidig inngår i trygge og varme relasjoner med barna vil kunne veilede barn bort ifra en destruktiv og lite sosial atferd. Slik fremmes barns evne til samarbeid, selvkontroll, selvhverdelse, ansvarlighet og empati. Her trekkes igjen begrepene som Størksen pekte på som sentrale aspekter av barns sosiale kompetanse inn, samtidig som det redegjøres for hvordan barnehagelæreren kan fremme barnas mestring av de ulike egenskapene. Dette er egenskaper som til sammen utgjør sosial kompetanse, hvor Størksen konkretiserer for leseren hvordan han eller hun som barnehagelærer kan styrke nettopp dette hos barn.

3.2 Du og jeg og vi to! – Om å fremme barns sosiale kompetanse

I dette delkapittelet skal det gjøres rede for funn som ble gjort i læreboka *Du og jeg og vi to! – Om å fremme barns sosiale kompetanse*. Den er skrevet av Kari Lamer, og er utgitt i 1997. I denne læreboka er kapittel 1 og 8 pensumlitteratur ved OsloMet, hvilket betyr at det er funn ifra disse to kapitlene som skal løftes frem i denne delen av bacheloroppgaven. Til forskjell ifra *Utvikling, lek og læring i barnehagen – forskning og praksis* så er denne læreboka en temabok som forsøker å redegjøre for hvordan personalet i en barnehage kan jobbe med barns sosiale kompetanse på en praktisk-pedagogisk måte. Det blir innledningsvis redegjort for hvordan lærebokas innhold er tiltenkt en praktisk betydning i barnehagehverdagen, hvor innholdet kan legge grunnlaget for et temaarbeid hvor temaet er sosial kompetanse (Lamer, 1997, s. 5).

Første kapittel i læreboka, som er en del av kunnskapsrådets pensumlitteratur ved OsloMet, har tittelen «*Sosial kompetanse som sentralt utviklings- og læringsområde for alle barna i barnehagen*» (Lamer, 1997, s. 7). Innledningsvis i kapittelet defineres sosial kompetanse som noe som trengs om vi skal lykkes i å omgås andre mennesker (1997, s. 19). Sosial kompetanse hos barn blir videre beskrevet som noe som omfatter våre vurderinger, handlinger og oppfatninger som setter barnet i stand til å gjennomføre vellykkede sosiale interaksjoner. Sosial kompetanse blir her beskrevet som et begrep som omfatter barnets deltakelse i samtalen, det omfatter også barnets evne til å tolke mimikk og kroppsspråk. I det første kapittelet blir det presentert hvor viktig barns sosiale kompetanse er, hvor det blir påpekt hvordan mestringen av dette vil gjøre barna i stand til å tilpasse seg, endre, starte og også avslutte en aktivitet om situasjonen tilsier dette.

Denne læreboka bygger på hvordan barnehagelæreren kan arbeide praktisk med barns sosiale kompetanse. På bakgrunn av dette blir det i kapittel 1 gjort rede for hvilke hovedområder som Lamer beror begrepet sosial kompetanse på. Disse områdene er som følger: *Empati og rolletaking, prososial atferd, selvkontroll, selvhevdelse samt lek, glede og humor* (Lamer, 1997, s. 21). Disse områdene blir i kapittel 8 av læreboka gjort rede for i større grad, hvor hvert enkelt område blir definert for leseren. Årsaken til at disse egenskapene blir delt inn i større områdene skyldes at Lamer ønsker å operasjonalisere begrepet, da sosial kompetanse slik den blir fremmet i denne læreboka er et begrep som skal kunne arbeides med i barnegruppa. Lamer ønsker derfor en bredere definisjon av ferdighetene som til sammen utgjør sosial kompetanse, slik at det er enklere å se hva hvert enkelt barn mestrer ved de ulike ferdighetene (1997, s. 95).

Videre blir det av Lamer påpekt at når sosial kompetanse settes i et didaktisk perspektiv slik det gjøres i Rammeplanen, så stiller dette også krav om en aktiv voksenrolle hos personalet (1997, s. 24). Som følge av at det henvises til barns sosiale kompetanse i Rammeplanen skriver Lamer at personalet på denne måten gjøres ansvarlig for at hvert enkelt barn tilegner seg en sosial kompetanse i løpet av den tiden barnet går i barnehagen. Den rammeplanen som det henvises til i dette kapitlet er den ifra 1996, en rammeplan som er datert og erstattet med en nyere versjon. Det at rammeplanen som det vises til er utdatert vil naturligvis svekke funnet noe. Barns sosiale kompetanse er beskrevet i dagens Rammeplan for barnehagen ifra 2017 (Kunnskapsdepartementet, 2018, s. 19). Dette betyr at den voksnes rolle i barns sosiale kompetanse slik Lamer viser til fortsatt er relevant, da det fortsatt er noe barnehagepersonalet skal ivareta i henhold til dagens Rammeplan for barnehagen. Når det skildres hvordan en aktiv voksenrolle ifra barnehagelæreren eller annet øvrig personale skal legge til rette for at barn utvikler en god sosial kompetanse, vil dette kunne være en viktig skildring ovenfor leseren som en dag skal ta rollen som barnehagelærer selv. Her henvender Lamer seg direkte til leseren.

I sammenheng med hvordan Lamer belyser barnehagepersonalets rolle i å fremme barns sosiale kompetanse, blir det videre påpekt hvordan det ikke burde være en utfordring for personalet å veie barnas lek-interesser opp imot personalets egne interesse om å legge til rette for aktiviteter som fremmer sosiale kompetanse. Her blir det løftet frem hvordan personalet burde legge til rette for aktiviteter som underbygger barnas interesser innen rammene av et godt sosialt samspill, gjerne gjennom lek som barna synes er spennende (Lamer, 1997, s. 26).

Barnets sosiale mestring skal skje på deres premisser, hvilket er med på å utvikle deres sosiale kompetanse. Som en del av kunnskapsrådets pensumlitteratur ved OsloMet vil denne teksten være relevant for barnehagelærerstudenter ved denne utdanningsinstitusjonen. Her blir igjen leseren klar over den betydningen som det voksne personalet har på barns sosiale kompetanse, hvor Lamer skriver at barns sosiale kompetanse må utvikles på barnets premisser.

Avslutningsvis i kapittelet blir betydningen barns vennskap og barns lek har for deres sosiale kompetanse fremhevet i to avsnitt. Lamer skriver at gjennom vennskap med andre barn får barnet mulighet til å praktisere sine egne sosiale ferdigheter (Lamer, 1997, s.27). Det at barn får oppleve en relasjon med andre som er likestilt seg selv byr på mulighet til å utforske det sosiale samspillet, hvor barnet kan forhandla frem sin sosiale status i for eksempel barnegruppa. Denne relasjonen til andre barn blir også løftet frem som et viktig punkt i barns utvikling av en rekke sosiale ferdigheter, hvor det vises til ferdigheter som «å kunne ta, utvikle, og opprettholde kontakt med andre, å kunne forstå andres perspektiver og roller, å kunne hjelpe, dele, løse konflikter, be om hjelp og stå imot gruppepress.» (1997, s. 27). Som leser blir det her konkretisert hvilke egenskaper barnet utvikler gjennom gode relasjoner med andre barn. Det blir videre redegjort for hvordan disse egenskapene gjør barnet rustet i møte med varierte samspillsmønstre også med andre barn og voksne, da de gjennom vennerelasjoner har fått testet egne sosiale ferdigheter i et trygt og godt miljø. Viktigheten av vennerelasjonen som blir presentert i dette avsnittet blir fulgt opp i neste avsnitt, hvor Lamer redegjør for betydningen barns lek har for deres sosiale kompetanse.

I dette avsnittet referer Lamer referer til boka *Lek for livet: Observasjoner og forskning om barns lek* av Stephen Birgitta K. Olofsson når hun påpeker hvordan rolleleken øker barns sosiale kompetanse. (Lamer, 1997, s. 28). Her vises det til forskning som er gjort av Olofsson, hvor det har blitt avdekket en sterk sammenheng mellom barns sosiale kompetanse og deres evne til å gjennomføre en rollelek. Det at rolleleken her trekkes såpass tydelig frem som en aktivitet som styrker barnets sosiale kompetanse er i seg selv et interessant funn, hvilket vil bli et interessant og sentralt moment i oppgavens diskusjonskapittel. Det blir også skrevet hvordan barnet gjennom sosial rollelek tilegner seg svært viktige ferdigheter som vil ha en stor betydning for deres utvikling av sosial kompetanse innen empati og rolletaking, prososial atferd, selvkontroll, selvhverdelse samt lek, glede og humor.

Dette er de samme ferdighetene som Lamer fremhevet som særlig viktige momenter ved barns sosiale kompetanse tidligere, hvilket på mange måter understreker Lamers begrunnelse for at sosial rollelek og vennskap har stor betydning for barns utvikling av sosial kompetanse. Lamer påpeker i kapittel 8 hvordan rolleleken er den mest sentrale ferdigheten for utvikling av barnets sosiale kompetanse, hvor flere viktige sosiale ferdigheter innenfor flere områder av barnets sosiale kompetanse (1997, s. 106). Gjennom rolleleken inntar barnet rollen som en annen, og må på denne måten kunne forestille seg hvorfor andre handler som de gjør.

Det andre kapittelet som er å finne ved kunnskapsområdets pensumliste ved OsloMet er lærebokas kapittel 8. I dette kapittelet blir det i større grad gjort rede for de ulike områdene som ifølge Lamer til sammen utgjør begrepet sosial kompetanse. Disse begrepene er som allerede kjent empati og rolletaking, prososial atferd, selvkontroll, selvhevdelse samt lek, glede og humor. Lamer ønsker som kjent å operasjonalisere begrepet sosial kompetanse slik at det kan brukes på en mer konkret måte i praktisk-pedagogisk arbeid i barnehagen. Ved å gi disse begrepene en klar definisjon og et klart innhold ønsker Lamer å gjøre nettopp dette. Hvert område er derfor tildelt et eget avsnitt i ulik størrelse for å redegjøre for områdets innhold.

Disse ferdighetene blir fremhevet som grunnpilarene i den operasjonaliseringen som Lamer forsøker å skape i dette kapittelet. Her går begrepet sosial kompetanse ifra noe som skal forstås rent teoretisk til å kunne anvendes i praktisk-pedagogisk arbeid i barnehagen. Dette gjøres gjennom flere steg i dette kapittelet, hvor det innledningsvis redegjøres for hvordan den helhetlige sammensettingen av de ferdighetene Lamer har belyst legger grunnlaget for en fullkommen tilnærming til barns utvikling av sosial kompetanse (Lamer, 1997, s.105). Det blir videre fremhevet hvordan barnehagepersonalet må finne en balansegang mellom disse ferdighetene i sitt arbeid med barns sosiale kompetanse, da barnets individualitet og deres sosiale side skal utvikles. Når begrepet skal operasjonaliseres slik at det kan brukes som et utgangspunkt for arbeid med barns sosiale kompetanser i norske barnehager, påpekes det at de evnene som tidligere ble trukket inn som relevante må omtales som dimensjoner og ikke kategorier. Dette valget begrunnes i at det kan være ulike grader av barns sosiale kompetanse, hvor det er flere nyanser i hva barnet mestrer og ikke. Lamer mener her at barn kan ha ulik grad av sosial kompetanse, og at begrepet og dets egenskaper derfor må nyanseres (1997, s. 108). Her ser vi hvordan Lamer i sin operasjonalisering av begrepet vektlegger nyansene som begrepet vil kunne bringe inn i en mer praktisk situasjon i barnehagen.

Disse nyansene som Lamer her påpeker er et interessant syn på begrepet, og informerer leseren om at sosial kompetanse er noe som blir tillært over tid, hvor enkelte ferdigheter mestres i ulik grad. Som barnehagelærerstudent vil dette kunne være interessant da det gir en ide om at sosial kompetanse i likhet med all annen læring er noe barnet må jobbe med gjennom varierte situasjoner, og er på den måten en prosess som må jobbes med.

4. Diskusjon

I dette kapittelet ønsker jeg å drøfte de funnene som ble gjort i forrige kapittel, for hvordan omtales barns sosiale kompetanse i den pensumlitteraturen som det nå er redegjort for? Det blir i pensumlitteraturen ifra både Lamer og Størksen redegjort for hvilke egenskaper eller evner som blir sett på som sentralt for barns sosiale kompetanse. I kapittelet som er skrevet av Størksen blir begrepet sosial kompetanse basert på informasjon hentet ifra boka *Undervisning i sosiale ferdigheter. En håndbok.* av Stephen N. Elliott og Frank M. Gresham. Her er evnene selvheldelse, selvkontroll, empati, ansvarlighet og evne til samarbeid trukket frem som sentrale elementer. I likhet med Størksen baserer også Lamer seg på enkelte ferdigheter som sentrale for barns sosiale kompetanse. Her finner vi både likheter og ulikheter i begreper som er benyttet, da Lamer trekker frem følgende ferdigheter: *Empati og rolletaking, prososial atferd, selvkontroll, selvheldelse samt lek, glede og humor* (Lamer, 1997, s. 21). Videre blir det i begge kildene trukket frem hvordan sosial kompetanse er noe barnet tilegner seg gjennom leken, en arena som krever at barnet tilpasser egne impulser i møte med omgivelsene. Lek som læring blir løftet frem i læreboka *«Det viktigste er å få leke»* av Margareta Øhman. Her påpekes det at leken gir barn mulighet til å teste grenser, samtidig som de gjør seg kjent med gammel og ny kunnskap (2012, s. 184). Leken er en viktig arena for barns læring og utvikling, hvor de kan utforske og eksperimentere med gitte posisjoner i lek. Som en sentral læringsarena for barn er det på denne måten viktig at barnehagelærerstudenten som leser pensumlitteraturen blir bevisst på hvordan han eller hun kan tilrettelegge for denne læringen som fremtidig barnehagelærer. Dette er pensum naturligvis er tiltenkt barnehagelærerstudenter, da ved henholdsvis OsloMet og Dronning Mauds Minne. Sammenhengen mellom barns læring gjennom leken og deres utvikling av sosiale kompetanse er et interessant funn da dette kan tilrettelegges slik at læringen skjer på en hensiktsmessig måte. Barnehageansatte har en direkte innvirkning på barns sosiale kompetanse da de har muligheten for å legge til rette for aktiviteter som stimulerer en slik utvikling (Glaser, 2018, s. 100).

Det blir av Størksen fremhevet hvordan barnehagelæreren eller annet øvrig personell har en spesiell mulighet til å tilrettelegge for utvikling av sosial kompetanse. I henhold til Rammeplanen for barnehagen så skal personalet «*støtte barnas initiativ til samspill og bidra til at alle kan få leke med andre, oppleve vennskap og lære og beholde venner*» (Kunnskapsdepartementet, 2018, s. 19). Som fremtidig barnehagelærer vil det kunne være hensiktsmessig å belyse koblingen mellom sosial kompetanse og barns lek av to årsaker; studenten lærer viktigheten av begrepets betydning, samtidig som vedkommende får en begynnende erfaring med hvordan temaet kan arbeides med i barnehagen. Det blir i begge kildene referert til Rammeplanen for barnehagen. Dette er et styringsdokument og skal derfor følges av alle norske barnehager. Som det ble nevnt tidligere i denne oppgaven så fikk jeg personlig erfare allerede ifra første semester hvor viktig Rammeplanens innhold var å kunne ikke bare for barnehageansatte, men også for meg som barnehagelærerstudent. Når det refereres til Rammeplanen i litteraturen er dette med på å presisere viktigheten av innholdet ovenfor leseren.

Det blir i begge kildene som er analysert for denne oppgaven referert til Rammeplanen for barnehagen, men her finnes det også en ulikhet. Hvor det i Størksens kapittel refereres til Rammeplanen for barnehagen ifra 2017, blir det i Lamers kapitler referert til Rammeplanen for barnehagen ifra 1996. Dette skyldes at kapitlene som Lamer har skrevet er del av en lærebok som ble utgitt i 1997. Rammeplanen ifra 1996 er ikke lenger gjeldende for dagens barnehager, hvilket vil svekke relevansen disse kapitlene har for dagens barnehagelærerstudenter. Men selv om Rammeplanen det vises til er datert, betyr ikke dette nødvendigvis at kapitlenes tematikk er det. I Lamers kapitler blir sosial kompetanse belyst som et begrep som kan arbeides med praktisk i barnehagehverdagen. Lamer ønsker å operasjonalisere begrepet slik at det blir enklere å definere, noe som resulterte i at begrepet består av evner som empati og rolletaking, prososial atferd, selvkontroll, selvhevdelse samt lek, glede og humor (Lamer, 1997, s. 21). Lamer påpeker videre at rolleleken er en sentral utviklingsarena, hvor barnet må ta andres perspektiv i leken, hvilket på sikt vil kunne styrke deres sosiale kompetanse. I rolleleken later barnet som, hvor barnet oppfører seg som om han eller hun var en annen. Ved å påta seg rollen som en annen får barnet en forståelse av hvordan omverdenen ser ut for de rundt seg, hvor egenskaper som empati og rolletaking blir utviklet (Øhman, 2012, s. 134). Her blir barnets læring gjennom leken tydelig, læring som etter hvert vil utgjøre en del av barnets sosiale kompetanse.

Lek som læring er viktig da leken gir barn mulighet til å teste grenser, samtidig som de gjør seg kjent med gammel og ny kunnskap (Øhman, 2012, s. 184). Leken er en arena hvor barn kan iscenesette ulike scenarier de har opplevd, hvor de andre barna kan fungere som både samarbeidspartner og sparringspartner. Barna får som det blir nevnt muligheten til å teste grenser i trygge omgivelser, og på den måten utvikler de også sin sosiale kompetanse (Lillemyr, 2019, s. 209). Barna får testet grensene for hva som er greit og ikke, og de får en respons ifra de andre barna. Her blir det konkretisert hvor viktig god lek er for barns sosiale kompetanse, og det er også denne koblingen som vil være viktig å formidle til barnehagelærerstudenten.

Selve formidlingen av begrepet skiller seg også ifra Størksen og Lamers kapitler. Hvor Størksen beskriver de underliggende egenskapene som utgjør sosial kompetanse som evner (Størksen, 2018, s.81), velger Lamer å beskrive disse egenskapene som dimensjoner (1997, s. 108). Denne skildringen kan virke irrelevant for leseren da det er egenskapene i seg selv som er i fokus, men Lamer gir en begrunnelse for hvorfor hun velger å bruke dimensjoner kontra kategorier. Dette gjøres for å presisere at sosial kompetanse ikke er noe som barnet har eller ikke har. Læring skjer over tid, hvor barnet gjennom interaksjoner med andre lærer seg å håndtere situasjoner på en hensiktsmessig måte. Barnet kan for eksempel mestre selvhevdelse i enkelte situasjoner, men det kan fortsatt komme situasjoner som gjør barnet usikkert. Det at Størksen og Lamer skildrer sosial kompetanse som et begrep som beror seg på flere evner eller dimensjoner gir også leseren et inntrykk av at sosial kompetanse er et begrep som barn i barnehagen mestrer forskjellig, hvor hvert enkelt barn kan trenge hjelp med ulike egenskaper. En slik allsidighet i sosial kompetanse kan begrunnes i de nasjonale retningslinjene for barnehagelærerutdanningen, hvor det står følgende om kunnskapsområdet Barns utvikling, lek og læring: «*Lek er en livs- og læringsform med egenverdi og er av avgjørende betydning for allsidig utvikling.*» (UHR-Lærerutdanning, 2018). Dette er som kjent retningslinjer som legger føringen for hva kunnskapsområdet skal inneholde, hvor studenten skal ha kunnskap om hvordan leken er en viktig faktor for barns allsidige utvikling. Det er denne allsidigheten som blir viktig når sosial kompetanse omtales i de ulike kapitlene. Barn er allsidige, hvor hvert enkelt barn vil mestre ulike egenskaper forskjellig, egenskaper som til sammen utgjør deres sosiale kompetanse. Hvor et barn er dyktig til å ytre sine meninger gjennom leken, kan samme barnet finne det utfordrende å utøve selvkontroll når leken blir for intens.

Leken er viktig arena for barns utvikling av sosial kompetanse (Lillemyr, 2011, s. 209), hvor barnet får tid og mulighet til å praktisere sine sosiale ferdigheter i varierte situasjoner. Sosial kompetanse som begrep blir belyst som noe som barnet tilegner seg gjennom sitt oppvekstmiljø, hvor barnets sosiale kompetanse beror seg på en rekke enkelttegenskaper. Også leken blir trukket frem som en svært sentral aktør for at barn skal få mulighet til å utvikle sin sosiale kompetanse, hvor barnehagepersonalets rolle blir trukket frem. Barns lek og den voksnes mulighet for å tilrettelegge for god lek er et viktig moment for leseren. Her dannes det et bilde av hvordan vedkommende som fremtidig barnehagelærer vil kunne være med på å påvirke barns utvikling av sosial kompetanse, og hvilke egenskaper denne kompetansen baseres på. Viktigheten av et slikt begrep blir presisert i Rammeplanen for barnehagen.

«Sosial kompetanse er en forutsetning for å fungere godt sammen med andre og omfatter ferdigheter, kunnskaper og holdninger som utvikles gjennom sosialt samspill.»

(Kunnskapsdepartementet, 2018, s. 19) Dette sitatet blir også gjengitt av Størksen i hennes kapittel om sosial kompetanse, hvilket understreker betydning begrepet har for barnet ovenfor leseren. I likhet med alt annet innhold i Rammeplanen for barnehagen er dette sitatet noe som skal synliggjøres i barnehagehverdagen, hvor barns sosiale kompetanse utvikles nettopp gjennom sosialt samspill. Samtidig blir det presisert hvilket ansvar leseren har ovenfor barnet når han eller hun en dag er ferdig utdannet og begynner å arbeide som barnehagelærer, et ansvar som i likhet med det rammeplanen presiserer også blir presisert av Størksen (2018, s.100).

Barns utvikling av sosial kompetanse beror seg blant annet på godt tilrettelagte aktiviteter ifra barnehagelæreren sin side hvor positivt samspill og lek er involvert, hvilket innebærer at barnehagelæreren som pedagog tar barnets behov for lek på alvor (Lillemyr, 2011, s. 191). Selvhevdelse og selvkontroll blir i ett av Størksens kapitler trukket frem i hvert sitt avsnitt. Det ble tidligere i oppgaven redegjort for hvordan det at disse to begrepene fremheves i større grad også kan få en innvirkning på leseren. Det at selvhevdelse trekkes frem i et eget avsnitt trenger som nevnt ikke bety at dette er en spesielt viktig del av barns sosiale kompetanse, men det er uansett et interessant hvordan leseren vil kunne få dette inntrykket. Hvor selvhevdelse beror seg på barnets evne til å fremme egne interesser i for eksempel leken (Størksen, 2018, s. 91), beror selvregulering seg på barnets evne til å tilpasse egen atferd til omgivelsene (Størksen, 2018, s. 95). Barn utvikler som kjent sin sosiale kompetanse gjennom leken, hvor de gjennom gode sosiale samspill vil utvikle disse ferdighetene. Også her kan barnehagepersonalet tilrettelegge for lek som fremmer disse egenskapene hos barnet.

5. Avslutning/konklusjon

I denne oppgaven har jeg forsøkt å besvare følgende problemstilling; «*Hvordan blir begrepet sosial kompetanse belyst i pensumlitteraturen ved kunnskapsområde Barns, utvikling, lek og læring?*». I et forsøk på å finne svar på denne problemstillingen har det blitt gjennomført en kvalitativ litteraturstudie, hvor det ble analysert pensumlitteratur ifra to lærebøker. Innholdet i disse bøkene ble valgt på bakgrunn av rekke inklusjons- og eksklusjonskriterier.

Pensumlitteraturen er hentet ifra kunnskapsområdet Barns utvikling, lek og læring, da ifra pensumlister ved henholdsvis OsloMet og Dronning Mauds Minne. I lærebøkene var det enkelte kapitler som var oppført som pensumlitteratur, så det var disse kapitlene som ble analysert i anledning denne oppgaven.

Funnene ifra denne analysen ble gjort rede for i bacheloroppgavens kapittel 3, før de samme funnene ble drøftet i lys av relevant teori i et forsøk på å besvare oppgavens problemstilling. Det at dette er to relativt forskjellige kilder med samme innhold har vært interessant, da de omtaler samme tematikk, men samtidig varierer noe i innhold. Men selv om innholdet er ulikt omhandler begge kildene fortsatt sosial kompetanse. Begrepet som oppgavens problemstilling etterspør, blir i begge kildene fremmet som et begrep som baserer seg på flere underregnskaper som til sammen utgjør barnets sosiale kompetanse Videre blir koblingen mellom barns læring gjennom sosial rollelek og deres sosiale kompetanse belyst. I forbindelse med dette blir det gjort tydelig rede for hvordan barnehagen og personalet (Lamer, 1997, s. 24) skal legge til rette for aktiviteter som gir barnet mulighet til å utvikle sin sosiale kompetanse. Sosial kompetanse blir i begge kildene belyst som et begrep som beror seg på barns læring gjennom sosial lek som krever samarbeid og rolletaking ifra de deltakende barna (Øhman, 2012, s. 38). Dette er også en passende fremstilling av begrepet i henhold til de nasjonale retningslinjene for barnehagene som kunnskapsområdet baserer sitt innhold på. Her blir det gjort rede for hvordan kunnskapsområdet skal inkludere relevant teori i sin tematisering av barns lek, danning og læring (Forskrift om rammeplan for barnehagelærerutdanning, 2016, § 3). Dette blir fulgt opp i Rammeplanen for barnehagelærerstudenten, hvor det stilles krav til at studenten ved endt utdanning skal kunne bruke sin faglighet til å tilrettelegge for og lede barns lek, læring og utvikling (UHR-Lærerutdanning, 2018). Disse formelle kravene stilles til henholdsvis kunnskapsområdet og barnehagelærerstudenten, hvor innholdet i pensumlitteraturen som er belyst i denne oppgaven vil kunne hjelpe studenten å bruke sin faglighet på en måte som forskriften tilsier.

Sosial kompetanse som begrep blir belyst som noe som omfatter flere evner hos barnet, som igjen blir tillært gjennom sosial lek. En slik fremstilling blir gjort i de til sammen tre kapitlene som er blitt analysert i denne bacheloroppgaven, hvor alle kapitlene står oppført som pensumlitteratur innen kunnskapsområdet Barns utvikling, lek og læring. Dette medfører at begrepet blir nyttig for barnehagelærerstudenten som leser det. Det er barnehagelærerstudenten som en dag skal kunne legge til rette for aktiviteter som fremmer barns sosiale kompetanse (Størksen, 2018, s.100). Gjennom måten begrepet blir belyst på i den valgte pensumlitteraturen så får barnehagelærerstudenten kunnskapen som skal til for å gjennomføre dette. På denne måten er oppgavens problemstilling besvart til en viss grad, da den utvalgte pensumlitteraturen belyser begrepet sosial kompetanse på en slik måte at leseren får kunnskap om hva begrepet inneholder, og også hvilken praktisk betydning begrepet vil ha for barnet i barnehagen. Basert på mengden litteratur som er analysert i anledning denne oppgaven kan ikke oppgavens problemstilling besvares helt. Dette skyldes at det vil være litteratur ved kunnskapsområdet som ikke er analysert, litteratur som vil kunne belyse sosial kompetanse på en annen måte. Oppgavens problemstilling er derfor besvart i henhold til den litteraturen som er blitt analysert, men for å besvare problemstillingen fullt ut kreves det mer litteratur ifra flere utdanningsinstitusjoner.

6. Litteraturliste

- Forskrift om rammeplan for barnehagelærerutdanning. (2016). Forskrift om rammeplan for barnehagelærerutdanning (FOR-2012-06-04-475). Lovdata. [Forskrift om rammeplan for barnehagelærerutdanning - Lovdata](#)
- Glaser, V. Størksen, I & Drugli, M.B. (Red.) 2018. *Utvikling, lek og læring i barnehagen – forskning og teori*. Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.
- Johannessen, A., Tufté., P.A. & Christoffersen, L. (2016). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. Abstrakt forlag.
- Kunnskapsdepartementet. (2018). *Rammeplan for barnehagen*. Fagbokforlaget Vigmostad og Bjørke AS.
- Lamer, K. (1997). *Du og jeg og vi to! – Om å fremme barns sosiale kompetanse*. Gyldendal Akademisk.
- Lillemyr, O.F. (2011). *Lek på alvor*. Universitetsforlaget AS
- Norsk senter for forskningsdata. (2021). *Registrerte studenter*. [Database for statistikk om høgre utdanning - statistikk om høyere utdanning \(uib.no\)](#)
- Studievalg (2021, 29. april). *Barnehagelærerutdanning (bachelor)*. Studievalg. [BARNEHAGELÆRERUTDANNING \(Bachelor\) - Skoler | Studier | Utdanning - Studievalg.no](#)
- Støren, I. (2018). *Bare søk – Praktisk veiledning i å skrive litteraturstudier*. (2. utg). Cappelen Damm AS
- Størksen, I. (2013, 8. november). *Hva er sosial kompetanse?*. Utdanningsforskning. [Hva er sosial kompetanse? \(utdanningsforskning.no\)](#)
- Utdanningsdirektoratet. (2018, 8. mars). *Barns trivsel – voksnes ansvar*. Udir. [5. Sosial kompetanse \(udir.no\)](#)
- UHR-Lærerutdanning. (2018). *Nasjonale retningslinjer for barnehagelærerutdanning*. Universitets- og høgskolerådet. [blu-nasjonale-retningslinjer-ferdig-godkjent.pdf \(uhr.no\)](#)
- Øhman, M. (2012). *Det viktigste er å få leke*. Pedagogisk forum.

7. Vedlegg

Tabell hentet ifra NSD, oversikt over antall barnehagelærerstudenter ved samtlige barnehagelærerutdanninger i 2020:

Institusjonsnavn	2020
	Studenter totalt
Dronning Mauds Minne Høgskole	1055
Høgskolen i Innlandet	685
Høgskolen i Østfold	485
Høgskulen i Volda	325
Høgskulen på Vestlandet	1305
NLA Høgskolen	255
Nord universitet	455
OsloMet storbyuniversitetet	1360
Samisk høgskole	5
Universitetet i Agder	540
Universitetet i Stavanger	605
Universitetet i Sørøst-Norge	1080
Universitetet i Tromsø - Norges arktiske universitet	430
Sum	8585